

'Country trade' er som nævnt bogens hovedtema. Holden Furber er selv den første, som for alvor har henledt forskningens opmærksomhed på dette fænomen og dets betydning. Bogen rummer da også den hidtil bedste og grundigste redegørelse for fænomenet i Syd- og Sydøstasien i tiden mellem 1600 og 1800; og kapitel VI om 'Country Trade and European Empire' må fremhæves som bogens interessanteste. Og selvom Furber med rette understreger vor endnu ret begrænsede viden om disse aktiviteterets omfang, er han dog istand til at meddele nogle meget plausible skøn herover. Furber nøjes imidlertid ikke med at beskrive 'the country trade'. Han anvender den også som en forklaring, på det franske kompagnis fiasko og det hollandske kompagnis stagnation, og på det engelske kompagnis økonomiske og politiske succes. Furber peger med rette på den meget markante korrelation imellem væksten i 'country trade' under engelsk flag og det engelske kompagnis fremgang. En mulig årsagssammenhæng – nemlig at væksten i 'country trade' under engelsk flag var forudsætningen for kompagniets fremgang – må absolut betragtes som en interessant hypotese. Men at der i bogen er ført egentligt bevis for denne årsagssammenhæng, således som Furber synes at mene (s. 265), er næppe rigtigt.

'Rival Empires of Trade' repræsenterer en vældig arbejds- og forskningsindsats. Bogen står som et respektindgydende monument over Holden Furber's forskning igennem et halvt århundrede; og som i hans øvrige arbejder lige siden disputatsen i 1929 om Henry Dundas er den præget af hans varme og levende optagethed af menneskene i ekspansionshistorien. Det ville være et særsyn, om ikke et værk af denne kronologiske, geografiske og tematiske bredde affødte spørgsmål og indvendinger. Grundlæggende vil 'Rival Empires of Trade' fremover stå ikke blot som det centrale værk for enhver, der ønsker viden om den europæiske ekspansion i Syd- og Sydøstasien i det 17. og 18. århundrede. Bogen vil også være et inciterende og frugtbart udgangspunkt for den videre forskning.

Ole Feldbæk

Peter Laslett: Family life and illicit love in earlier generations. Cambridge University Press 1977. 270 s. Paperback. £ 4.95.

Genstanden for Laslett's bog er 'all aspects of family life'. Baggrunden for emnevalget og formålet med fremstillingen er uoplyst. Det samme gælder værkets afgrænsning i tid og rum. Indholdet – såvel tekst som de fremlagte tidsserier – antyder imidlertid, at forfatteren fortrinsvis har tankerne henvendt på perioden ca. 1500–ca. 1880 i så forskelligartede befolkninger som engelske, japanske, øst-, syd- og centraleuropæiske, islandske og nord-amerikanske lokalsamfund, herunder slavebefolkningerne på en række sydstatsplantager. I forbindelse med præsentationen af en omfattende samling kaleidoskopiske empiriske tidsserier kommer Laslett ind på så forskelligartede emner som familiens og husstandens socio-demografiske karakteristika indenfor den vestlige kulturkreds, forældreløshed og stofforældre, uægteskabelige fødsler og førægteskabelige konceptioner, aging (d.v.s. udviklingen i andelen af totalbefolkningen i de ældre aldersklasser) før og nu, udviklingen i gennemsnitsalderen ved første menses i Europa siden middelalderen samt familie- og husstandsstrukturer på slaveplantager i USA.

Et broget og mangeartet statistisk materiale kombineret med mangelfuldt definerede problemstillinger er sjældent et heldigt udgangspunkt for videnskabeligt arbejde. En fare er, at teksten bliver en kommentar til et mere eller mindre tilfældigt udpluk af tabeller. En anden fare består i, at forfatteren føres ind på et stort antal emneområder og ikke tager sig tid og plads til at behandle blot et enkelt eller nogle få af dem mere dybtgående, deres vigtighed i øvrigt ufortalt. Hist og her opregnes i værket en række deter-

minanter, som utvivlsomt er væsentlige til forståelse af den biologiske families og husstandens livsforløb. En af Laslett's foretrukne præsentationsformer i denne forbindelse er husstandens gennemsnitsstørrelse. Værkets tidsserier desangående er alle periodeobservationer baseret på folketællinger (jfr. FN's definition), (skatte-)mandtal, indbyggerlister etc. Disse gennemsnit repræsenterer en sammenvejning af oplysninger om familiens og husstandens sammensætning fra vidt forskellige faser af disse gruppers livscyklus indenfor det tværsnit af fødselskohorter, der bestod på observationstidspunktet i den pågældende lokalbefolkning. Hertil kommer at familiernes livsforløb – og dermed de anførte gennemsnitsstørrelser – er afhængige af de stedlige erhvervsøkonomiske vilkår, herunder ejendomsforholdet til produktionsmidlerne, arbejdsmarkedet, den økonomiske vækst i samfundet samt muligvis også af kulturelle faktorer. Laslett går ikke ind på en mere detaljeret diskussion af den demografiske og samfundsmæssige baggrund for de fremlagte familiedata. En del af bogens kapitler er tidligere udkommet som selvstændige tidsskriftsartikler. Denne omstændighed bidrager til at give værket dets ujævne og inhomogene karakter.

Hans Oluf Hansen

Lawrence Stone: The family, sex and marriage in England 1500–1800. London, Weidenfeld and Nicholson, 1977. 800 s. (+ 24 s. illustrationer). £ 00.00.

Formålet med værket er at kortlægge og forklare, hvorledes de dybtgående kulturelle forandringer m.h.t. værdisystemer, menneskesyn og verdensbillede i England 1500–1800 afspejler sig i den enkeltes opfattelse af sig selv, dels i forholdet til Gud og Næsten, og dels i forholdet til diverse niveauer af det sociale hierarki spændende fra kernefamilien til Staten. Værket er således et forsøg på indenfor en snævrere national og begrebsmæssig referenceramme i lyset af den nyere historiske faglitteratur at behandle tilsvarende problemstillinger, som optog Max Weber og Jacob Burckhardt i slutningen af forrige og begyndelsen af vort århundrede.

Forf. søger at påvise, at en ældgammel, såkaldt 'open lineage family' eksisterede i det engelske standssamfund endnu i det 16. årh. Denne familietype kan karakteriseres som en autoritær social organisation, der var let gennemtrængelig for udefra kommende påvirkninger og præget af familiemedlemmernes loyalitet overfor såvel samtidige som afdøde slægtninge (kinfæller) med undertrykkelse af individualisme og personlige præferencer, bl. a. ved valg af ægtefælle. Hypotesen går videre ud på, at denne familietype langsomt blev afløst af en indskrænket, patriarkalsk kernefamilie (the Restricted Patriarchal Nuclear Family), som dominerede omkr. 1580–1640 og var kendetegnet af en svækkelse af familiemedlemmernes loyalitetsfølelse overfor slægten til fordel for (National)staten og Kirken i dens mange afskygninger. Forandringen indebar også, at større magt koncentreredes i familiefaderens person, hvorved familietypen fik et stærkt patriarkalsk præg. I denne forandring lå endvidere kimen til en begyndende privatisering og udvidelse af rammerne for familiemedlemmernes individuelle udfoldelser. På lidt længere sigt favoriseredes derigennem opkomsten af den lukkede, private kernefamilie (the Closed Domesticated Nuclear Family) baseret på princippet om personlig frihed med stærke følelsesbetonede bånd mellem de enkelte familiemedlemmer og svækkelse af pater familias's autoritet. Denne forandring, der nåede et højdepunkt i det 18. årh., og som holdt sig indtil udgangen af det 19. årh., anses af forf. som den mest afgørende familiemæssige innovation i hele den betragtede periode.

Den biologiske families livscyklus kan defineres som resultatet af to interaktive dynamiske processer, nemlig en vedr. indgåelse og oplysning af ægteskab (hierarkisk m.h.t.